

Poziomy kształcenia w zakresie laktacji

Poziomy kształcenia

Treści i poziomy kształcenia w zakresie laktacji dla pracowników ochrony zdrowia praktykujących na całym świecie określiła międzynarodowa instytucja Wellstart International w opracowaniu pt. „Lactation Management Curriculum Guide (LMCG)” [1]. Od 10 lat wytyczne te są dostępne w języku polskim pt. „Wskazówki metodyczne dla wydziałów medycyny, pielęgniarstwa i żywienia” [2]. Przy wsparciu finansowym UNICEF, udało się dokonać tłumaczenia i redakcji, wydać w formie skoroszytu oraz rozesłać je do wszystkich uczelni wyższych w Polsce, państwowych i prywatnych, kształcących lekarzy, położne i pielęgniarki.

Zgodnie z LMCG wyróżnia się trzy poziomy kształcenia w zakresie laktacji:

Poziom I podstawowy - jest przeznaczony dla wszystkich lekarzy, pielęgniarek, żywieniowców/dietetyków, którzy nie zamierzają specjalizować się w zakresie opieki perinatalnej ani zazwyczaj nie mają do czynienia z matką karmiącą i jej dzieckiem. Obejmuje podstawy naukowe, postępowanie kliniczne, a także kontekst społeczny karmienia piersią, tak aby osoby te świadczyły opiekę zdrowotną sprzyjającą laktacji. Poziom I powinien być zapewniony w ramach kształcenia przeddyplomowego, gdzie poszczególne zagadnienia mogą być włączane do istniejących programów nauczania.

Poziom II ogólny - jest przeznaczony dla wszystkich lekarzy, położnych, pielęgniarek, żywieniowców/dietetyków, którzy zamierzają specjalizować się w aspektach opieki perinatalnej i zazwyczaj mają do czynienia z matką karmiącą i jej dzieckiem. Szczególnie dotyczy położnych, ale też lekarzy i pielęgniarek specjalizujących się i praktykujących w dziedzinie neonatologii, pediatrii, położnictwa, medycyny rodzinnej. Obejmuje wiedzę i umiejętności praktyczne pozwalające na udzielenie rutynowej porady oraz instruktażu przed i po porodzie, pozwalającej na prawidłowe rozpoczęcie i kontynuowanie laktacji oraz postępowanie kliniczne w najczęściej występujących, nieskomplikowanych problemach laktacyjnych wraz ze

skierowaniem do specjalisty do spraw laktacji. Może być zapewniony w ramach kształcenia przeddyplomowego lub podyplomowego.

Poziom III specjalistyczny - jest przeznaczony dla tych lekarzy, położnych, pielęgniarek, żywieniowców/dietetyków, którzy zamierzają specjalizować się w poradnictwie laktacyjnym i większość swojego czasu pracy poświęcać matkom karmiącym i rozwiązywać problemy laktacyjne. Obejmuje interdyscyplinarną wiedzę i umiejętności praktyczne pozwalające na udzielenie specjalistycznej porady laktacyjnej pozwalającej na rozwiązanie wszystkich, nawet najtrudniejszych, problemów laktacyjnych i zastosowanie postępowania klinicznego zgodnie z aktualnymi protokołami. Dotyczy specjalistów do spraw laktacji (doradców/konsultantów laktacyjnych). Może dotyczyć też osób, które osiągnęły poziom II, ale wyspecjalizowały się w jednej lub dwóch węższych dziedzinach laktacji do poziomu III np. lekarz neonatolog, który zdobył dodatkową wiedzę i doświadczenie w żywieniu wcześniaków pokarmem matki. Wymaga kształcenia podyplomowego, zarówno teoretycznego jak i praktycznego oraz zdobycia odpowiedniego doświadczenia. Ten poziom w pełnym zakresie tematycznym muszą osiągnąć wykładowcy oraz autorzy programów nauczania o karmieniu piersią.

Poradnictwo - poziomy

Zakres udzielania porad laktacyjnych odpowiada poziomowi kształcenia. Porady poziomu I są udzielane przez każdego pracownika ochrony zdrowia podczas kontaktu z karmiącą matką i obejmują podstawowe informacje na temat laktacji. Porad II poziomu udzielają osoby sprawujące opiekę nad matką i dzieckiem, w ramach opieki szpitalnej w okresie okołoporodowym oraz w ramach rutynowych wizyt lekarza, położnej, pielęgniarki po porodzie i w okresie pierwszych lat życia dziecka. Porad III poziomu udzielają specjaliści laktacyjni, zajmujący się laktacją, jako osobną dziedziną i poświęcające jej większość zawodowego czasu np. w poradniach laktacyjnych [1].

Kształcenie przeddyplomowe

W Polsce w ramach kształcenia przeddyplomowego lekarz, pielęgniarka, żywieniowiec/dietetyk uzyskują wiedzę o laktacji w ograniczonym zakresie. Według

LMCG najkrótszy czas dający efekt poszerzenia wiedzy z zakresu laktacji to 6 godzin zegarowych zajęć teoretycznych i praktycznych (obchód laktacyjny, poradnia laktacyjna) [1,2]. Takie minimum powinni osiągać lekarze w przebiegu kształcenia przeddyplomowego. Wydaje się, że polskie programy kształcenia przeddyplomowego lekarzy ani w treściach kształcenia, ani w wymiarze godzinowym nie odpowiadają poziomowi I. Przykładowo w programie kształcenia lekarza na wydziale lekarskim Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego przewidziano ramach bloku z pediatrii: 2 seminaria na III i IV roku - Żywienie dzieci zdrowych oraz 1 seminarium na V roku - Leczenie żywieniowe. Diety eliminacyjne. Podczas ww zajęć omawia się różnice pomiędzy pokarmem kobiecym a mlekiem modyfikowanym, zwraca uwagę na pokarm I i II fazy, problemy z karmieniem mogące być przyczyną żółtaczki wczesnej, refluksu, kolki, biegunki. Czas poświęcony na laktację to ok. 1,5 godziny. Podczas bloku z ginekologii przewidziano 1 seminarium na VI roku - Karmienie piersią i problemy z laktacją, 1,5h. Podczas ćwiczeń przy łóżku chorego nie uwzględniano umiejętności z zakresu laktacji [3,4,5,6].

Położne i pielęgniarki specjalizujące się w opiece okołoporodowej powinny osiągać wiedzę i umiejętności na poziomie II [1,2,7]. W tym przypadku za minimum uważa się 8 godzin zegarowych zajęć teoretycznych i 8 godzin zegarowych zajęć praktycznych (obchód laktacyjny, poradnia laktacyjna) [1,2]. Kształcenie przeddyplomowe położnych w Polsce wydaje się, że nie osiąga poziomu II, a zajęcia nie są prowadzone w poradniach laktacyjnych [7].

Kształcenie podyplomowe

Kształcenie podyplomowe w ramach specjalizacji z neonatologii, położnictwa, pediatrii, pielęgniarstwa położniczego i żywienia zawiera treści kształcenia, które w zróżnicowanym stopniu odpowiadają poziomowi II. Na ogół jest to jedna lub kilka godzin dydaktycznych. Wymagania dotyczące nauczycieli nie są sprecyzowane w zgodzie z LMCG. Ponadto zdobyciu wiedzy z fizjologii, zasad postępowania i rozwiązywania problemów klinicznych, odpowiadającej poziomowi II i III wiedzy o laktacji, służą kursy dokształcające ukierunkowane na te zagadnienia. Ich jakość zależy od kompetencji organizatora kształcenia. Niezwykle istotnym jest, aby prowadzący zajęcia teoretyczne i praktyczne posiadali wiedzę o laktacji na poziomie III i duże doświadczenie w poradnictwie laktacyjnym [1,2]. Programy kształcenia

podyplomowego realizowane na świecie są dostosowane do poszczególnych poziomów i osiągają różną skuteczność, na ogół jednak wpływają pozytywnie na zmianę praktyki wskaźniki karmienia piersią [8,9,10]. Program kształcenia pracowników ochrony zdrowia przeznaczony dla inicjatywy Szpital Przyjazny Dziecku przewiduje 20-godzinny (dawniej 18-godzinny) kurs na poziomie II (ogólnym), obejmujący tematykę „10 kroków”, zagadnienia dotyczące Kodeksu, opieki położniczej przyjaznej matce i reorganizacji oddziału/szpitala pod kątem realizacji wymienionych zadań. W Polsce kształcenie personelu szpitali prowadzone było w ramach Programu Promocji Karmienia Piersią w latach 1992-1997 [36], a od roku 2001 według programu dla zainteresowanych tytułem Szpital Przyjazny Dziecku opracowanego na podstawie wytycznych UNICEF/WHO. Obecnie organizowane są w Polsce kursy dokształcające na różnych poziomach, m.in. przygotowujące do wdrożenia Standardu opieki okołoporodowej, jak również przeznaczone dla specjalistów laktacyjnych. Kursy są oferowane przez organizatorów kształcenia podyplomowego i prowadzone według autorskich programów kształcenia.

Obecnie mamy następujące kursy dokształcające w ramach kształcenia podyplomowego prowadzone według autorskich programów kształcenia:

Poziom II ogólny

1. *Jak wspierać karmienie piersią w placówkach służby zdrowia*, 20 godzin – realizowany przez Komitet Upowszechniania karmienia Piersią.
2. *Karmienie piersią w codziennej praktyce* (dawniej kurs dla liderek grup wsparcia), 20 godzin – realizowany przez Centrum Nauki o Laktacji, przeznaczony dla pielęgniarek, położnych i promotorów karmienia piersią.
3. *Karmienie piersią standardem w opiece okołoporodowej*, 12 godzin, realizowany przez Centrum Nauki o Laktacji. Wspomagający wdrażanie elementów Standardu opieki okołoporodowej do praktyki szpitali.

Poziom III specjalistyczny

4. *Problemy w laktacji*, 95 godzin - realizowany przez Centrum Nauki o Laktacji. Zakres kursu jest zgodny z Core curriculum opracowanym przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Konsultantów Laktacyjnych (ILCA), oparty

na monograficznych pozycjach literatury dotyczących ludzkiej laktacji oraz szerokim doświadczeniu jego twórców. Obejmuje zajęcia praktyczne.

Na kursach podyplomowych wiedzy o laktacji (poziom II i III) prowadzonych przez KUKP w latach 2003-2006 oraz CNoL w latach 2006-2011 uczestniczyły łącznie 1592 osoby, głównie położne, pielęgniarki, lekarki. W kursach „Jak wspierać karmienie piersią w placówkach służby zdrowia” w latach 2006 - 2010 wzięło udział 858 osób, w tym 57% położnych [12].

Piśmiennictwo:

1. Wellstart International & University of California San Diego. Lactation Management Curriculum Guide. A faculty guide for schools of medicine, nursing and nutrition. California: Wellstart International;1999.
2. Żukowska-Rubik M, red. Przewodnik nauczania o karmieniu piersią. Wskazówki metodyczne dla wydziałów medycyny, pielęgniarstwa i żywienia. I wydanie polskie. Tłum. Banaszekiewicz A, Niecikowska K, Oslisło A, Ślizień-Kuczapska E. Warszawa: KUKP; 2002.
3. WUM. Przewodnik dydaktyczny dla studentów III roku I wydziału lekarskiego. Oficyna Wydawnicza Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Rok akademicki 2008/2009. Warszawa.
4. WUM. Przewodnik dydaktyczny dla studentów IV roku I wydziału lekarskiego. Oficyna Wydawnicza Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Rok akademicki 2009/2010. Warszawa.
5. WUM. Przewodnik dydaktyczny dla studentów V roku I wydziału lekarskiego. Oficyna Wydawnicza Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Rok akademicki 2008/2009. Warszawa.
6. WUM. Przewodnik dydaktyczny dla studentów VI roku I wydziału lekarskiego. Oficyna Wydawnicza Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Rok akademicki 2008/2009. Warszawa.
7. Szyber B, Dmoch-Gajzlerska E. Rozwój poradnictwa laktacyjnego w świetle kształcenia położnych. Pielęg Pol 2005;1:197-199.
8. Kramer MS, Chalmers B, Hodnett ED, et al. PROBIT Study Group. Promotion of Breastfeeding Intervention Trial (PROBIT): A Randomized Trial in the Republic of Belarus. JAMA 2001;285(4):413-20.
9. Kramer MS, Aboud F, Mironova E, et al. Breastfeeding and child cognitive development: new evidence from a large randomized trial. Arch Gen Psychiatry 2008;65:578-584.

10. Sikorski J, Renfrew MJ, Pindora S, Wade A. Support for breastfeeding mothers. The Cochrane Library. Issue 1. Chichester, UK: John Wiley & Sons Ltd; 2005.
11. Britton C, McCormic FM, Renfrew MJ, Wade A, King SE. Support for breastfeeding mothers (Review). Cochrane Database of Systematic Reviews 2007. Issue 1. Art. No: CD001141. DOI:10.1002/14651858. CD001141. pub3. Published by Cochrane Collaboration. John Wiley & Sons Ltd; 2009.
12. Asztabska K. Sprawozdanie z pracy Komisji edukacji i promocji zdrowia (maj). Stowarzyszenia Komitet Upowszechniania Karmienia Piersią. Warszawa 2010